

М. С. ГУЛІНА

аспірант

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

МІСЦЕ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ В ПІДГОТОВЦІ МАГІСТРІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті наведено аналіз особливостей професійної діяльності магістрів технічних спеціальностей. Проаналізовано різновиди компетенцій та компетентностей, якими повинні володіти магістри технічних спеціальностей під час професійної діяльності. Визначено сутність професійної етики магістра технічних спеціальностей. Виокремлено основні види професійної етики, знання яких задовольняють основні компетентні вимоги до фахівців цього профілю. Зроблено висновок щодо вагомості професійної етики в підготовці магістра технічних спеціальностей.

Ключові слова: професійна етика, магістри технічних спеціальностей, компетенції магістрів технічних спеціальностей, компетентності магістрів технічних спеціальностей, професійна етика магістрів технічних спеціальностей.

Прагнення країни до підвищення економічного та наукового рівня зумовлює зміну орієнтирів ВНЗ у вихованні майбутніх професіоналів. Підготовка фахівців має бути спрямована на розвиток етичної складової як основи їх професіоналізму.

Магістратура є найважливішою сходинкою в системі підготовки висококваліфікованих кадрів, орієнтованих на науково-дослідну, проектно-розрахункову, виробничо-технологічну, педагогічну та інші види діяльності. Магістр технічних спеціальностей – це не просто гарний фахівець, а професіонал високого рівня, що потребує не лише ґрунтовних знань у сфері своєї спеціальності, а й умінь і навичок із професійної та ділової етики.

Мета статті – визначення місця професійної етики в підготовці магістрів технічних спеціальностей на основі аналізу особливостей їх професійної діяльності.

Пошук шляхів підвищення результативності підготовки студентів магістратури у своїх дослідженнях здійснювали В. Бондар, О. Мороз, В. Мороз, З. Сліпкань. Питання підготовки магістрів на сучасному етапі знайшли відображення в науково-педагогічних доробках С. Вітвицької, М. Гриньової, В. Манько, Л. Кліх та ін. Питання підготовки магістрів педагогіки у вищих навчальних закладах досліджували К. Балабанова, С. Вітвицька, О. Гура, І. Драч, Л. Кайдалова, Ю. Красильник, І. Облес, Н. Приходькіна.

Для визначення місця професійної етики в підготовці магістрів технічних спеціальностей необхідно розкрити сутність поняття професійної етики, проаналізувати особливості майбутньої професійної діяльності магістрів технічних спеціальностей через дослідження компетенцій та компетентностей, а також визначити, які професійно-етичні знання необхідні для задоволення компетентісних вимог магістрів технічних спеціальностей.

Професійна етика – це такі моральні обов’язки, в яких відображається ставлення представника певної професії до об’єкта праці, до колег, до партнерів, членів суспільства. Це усвідомлення своєї моральної відповідальності й готовності виконувати свій професійний обов’язок [7, с. 18–20].

Спираючись на вищезазначене визначення професійної етики, пропонуємо своє, доповнене визначення цієї дефініції.

На нашу думку, професійна етика – це наука, що вивчає морально-професійні стосунки співробітників з урахуванням особливостей їх професійної діяльності й конкретної ситуації; своєрідний кодекс моральних норм та установок, що регулюють поведінку спеціалістів у процесі суспільної праці, ґрунтуючись на основі загальнолюдських моральних цінностей і притаманних їм морально-етичних якостей. Подамо сказане у вигляді схеми (рис. 1).

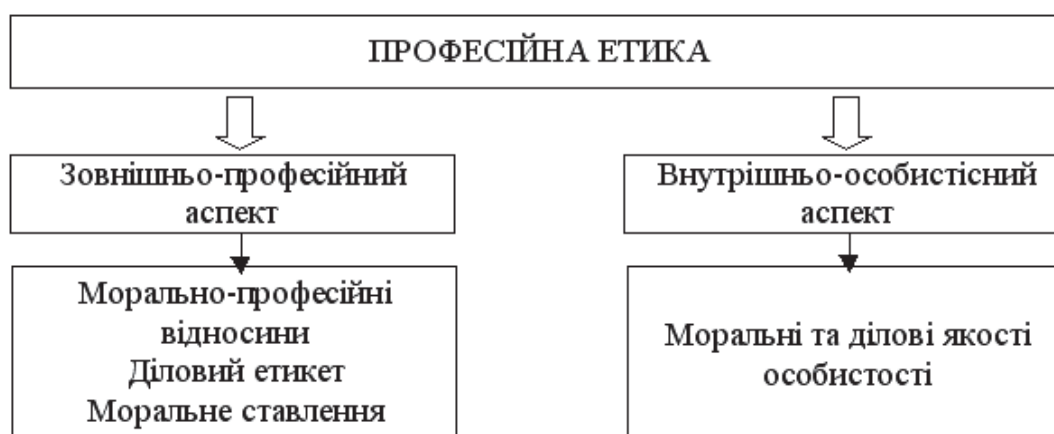

Рис. 1. Сутність професійної етики

Джерело: розроблено автором.

Аналіз особливостей професійної діяльності магістрів технічних спеціальностей передбачає вивчення компетенцій та компетентностей, якими на виході повинен володіти фахівець такого рівня кваліфікації. На основі проведеного аналізу ми зможемо визначити кваліфікаційні вимоги, що пред’являють до магістрів технічних спеціальностей, а отже, і ступінь необхідних етичних знань.

Під компетенцією Н. Любчак розуміє сукупність знань, умінь, навичок, необхідних для якісного здійснення професійної діяльності особистості [6, с. 34].

Учені Д. Пузанков, І. Федоров і В. Шадриков виділили такі групи компетенцій:

- 1) соціально-особистісні;
- 2) економічні та організаційно-управлінські;
- 3) загальнонаукові;
- 4) загальнопрофесійні (інваріантні до професійної діяльності);

5) спеціальні (володіння алгоритмами діяльності, пов'язаної з моделюванням, проектуванням, науковими дослідженнями) [8, с. 18–20].

Проаналізуємо деякі з них.

Соціально-особистісні компетенції означають систему знань про соціальну дійсність і про себе, а також систему складних соціальних умінь і навичок взаємодії, сценаріїв поведінки в типових соціальних ситуаціях, які дають змогу швидко й адекватно адаптуватися та зі знаннями справи приймати рішення за різних обставин [3].

До особистісних компетенцій належать лідерські якості, вміння повести за собою, позитивне мислення, організаторські здібності, стресостійкість, готовність брати на себе відповідальність, здатність до інновацій, креативність, націленість на результат, вміння впливати на людей, знання основ психології тощо [9].

Організаційно-управлінські компетенції є характеристикою особистості, що виражаються в здатності здійснювати цілепокладання; організувати, планувати, контролювати діяльність і передбачити її результат, здійснювати аналіз; мотивувати й стимулювати діяльність; розробляти та застосовувати різноманітні управлінські рішення; отримувати й аналізувати інформацію з різних джерел; до адаптації в нових ситуаціях; до самоорганізації та рефлексії [2].

Проведений аналіз дає можливість дійти висновку, що компетенції магістрів технічних спеціальностей є набором не тільки теоретичних і практичних навичок у вузькопрофесійній технічній галузі, а й умінь вирішувати ділові завдання та орієнтуватися в нестандартних ситуаціях, нести відповідальність за свою діяльність на всіх її етапах. Забезпечити вищевказані компетенції неможливо без знань професійної етики, що наголошує на важливості її вивчення в процесі підготовки магістрів технічних спеціальностей у ВНЗ.

Після закінчення навчання магістри технічних спеціальностей можуть працювати керівниками технічних відділів або філій, викладачами ВНЗ або здійснювати наукову діяльність. Отже, професійна діяльність фахівців зазначеного профілю охоплює такі сфери діяльності, як: управлінська, педагогічна й науково-дослідницька. Зазначений широкий спектр професійної діяльності магістрів технічних спеціальностей зумовлює проведення аналізу відповідних компетентностей, якими вони повонні володіти в професійній діяльності з метою подальшого визначення місця професійної етики в підготовці магістрів технічних спеціальностей.

В. Шапалов сформулював таке визначення компетентності: “Компетентність – це здатність, що виникає при освоєнні особистістю соціального досвіду людства, тотожна людській культурі в усій структурній повноті і включає в себе не тільки знаннєву й операційно-технологічну складову, а й мотиваційну, етичну, соціальну та поведінкову” [11, с. 20].

Керівницька діяльність магістрів технічних спеціальностей полягає в правильній організації трудового процесу на підприємстві та ефективній взаємодії з людьми, що, в свою чергу, залежить від володіння цими фахів-

цями управлінською компетентністю. Отже, вважаємо за доцільне розглянути основні складові компетентності керівника.

Ю. Дуднева вважає, що компетентність керівника доцільно розглядати як сукупність таких складових: професійної (спеціальної) компетентності, соціальної, комунікативної, особистісної та індивідуальної компетентностей [4, с. 201].

Професійна (спеціальна) компетентність керівника відображає наявність здібностей вирішувати професійні проблеми та управлінські завдання, що виникають у реальній діяльності, з використанням знань у різних сферах і професійній галузі.

Під соціальною компетентністю керівника розуміють інтегральну характеристику особистості керівника, що відображає досягнення у встановленні й розвитку соціальних контактів, готовність корегувати свою поведінку відповідно до прийнятих у соціумі та в організації норм і правил.

Розвиток комунікативної компетентності керівника передбачає оволодіння системою комунікативних знань, формування комплексу комунікативних умінь і навичок.

Особистісна компетентність керівника – володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку.

Індивідуальна компетентність керівника – це спроможність до самореалізації й розвитку індивідуальності, готовність до професійного зростання.

Проаналізовані компетентності керівника підтверджують значущість професійної етики для магістра технічних спеціальностей, а саме таких її складових, як знання необхідних поведінкових норм на підприємстві, корпоративної етики, володіння організаційними вміннями та комунікативними навичками.

Розглянемо компетентність магістра технічних спеціальностей як викладача, оскільки викладацька діяльність є одним із основних напрямів його професійної діяльності.

Завдання педагога – якнайглибше зрозуміти учня, задовольнити його запити, допомогти у становленні особистості. Це посилює роль особистісних взаємин у педагогічному процесі й акцентує на важливості моральних аспектів. Зрозуміло, що інформація, яку надає педагог, повністю залежить від його внутрішнього стану, сформованості його як особистості, моральної зрілості, його уявлень і переконань.

О. Орлов у теорії та практиці професійної діяльності педагога виділяє такі основні компоненти професійно-педагогічної компетентності: етичні установки, систему психолого-педагогічних знань, систему знань у сфері свого предмета, загальну ерудицію, засоби розумових і практичних дій, професійно-особистісні якості [7, с. 12].

І. Зязюн одним із компонентів фахової компетентності педагога вбачає педагогічну техніку, яка необхідна для виконання професійних функцій, а саме: вміння володіти собою, керувати своїм емоційним станом, уміння співпрацювати з іншими, володіти технікою мовлення тощо [5, с. 118–121].

Погоджуємося з авторами щодо компетентностей педагогічного працівника та, виходячи з цього, наголосимо на важливості знань із педагогічної етики для магістрів технічних спеціальностей для забезпечення вищезазначених компетентісних вимог.

Наукова діяльність магістрів технічних спеціальностей як молодих учених передбачає дослідницьку компетентність.

Дослідницька компетентність, на думку багатьох учених (В. Болотов, І. Зимня, А. Хуторський та ін.), належить до ключових. Так, у класифікації А. Хуторського дослідницьку компетентність розглянуто як складову пізнавальної компетентності, що передбачає “елементи методологічної, надпредметної, логічної діяльності, способи організації цілепокладання, планування, аналізу, рефлексії”, вона є компонентом компетентності особистісного самовдосконалення, спрямованого на освоєння способів інтелектуального й духовного розвитку [10, с. 55–61].

Науково-дослідницька компетентність викладача, на думку М. Архипової, – це така сукупність дослідницьких умінь, навичок і способів його діяльності, що дає змогу залучити студента до діяльності дослідника; сприяти розвитку його творчих здібностей; пізнавальних інтересів; активізації та підвищенню ефективності й якості навчально-пізнавальної діяльності [1, с. 144–148].

У дослідженнях М. Головань дослідницька компетентність визначається як цілісна інтегративна якість особистості, що поєднує знання, вміння, навички, досвід діяльності дослідника, ціннісне ставлення та особистісні якості й виявляється в готовності та здатності здійснювати дослідницьку діяльність з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, творчого підходу в цілепокладанні, плануванні, прийнятті рішень, аналізі й оцінюванні результатів дослідницької діяльності [3, с. 55–62].

На основі аналізу дослідницької компетентності магістрів технічних спеціальностей також можна зробити висновок щодо високої значущості знань із професійної етики для забезпечення вищезазначених компетентісних вимог майбутнього науковця.

Необхідно також зазначити, що магістри технічних спеціальностей у процесі своєї професійної діяльності повинні бути відповідальними, оскільки від них залежать:

- організація виробничого процесу, робота колективу;
- безпека колег і підлеглих;
- якість перед конкретним споживачем, для якого створюють ту чи іншу техніку;
- якість і безпека використання результатів своєї наукової праці в інших сферах діяльності;
- майбутнє життя суспільства.

Забезпечення вищеперерахованих процесів також неможливе без знань із професійної етики.

Підсумуємо вищенаведений аналіз і представимо своє бачення поняття професійної етики магістрів технічних спеціальностей, на основі якого зможемо зробити висовок щодо місця професійної етики в їх професійній підготовці.

Професійна етика магістрів технічних спеціальностей – це певний ступінь морального розвитку, що характеризується засвоєною й реалізованою в діяльності системою моральних якостей особистості, етичних знань (педагогічної, корпоративної, наукової етики), а також ділових умінь (ділового етикету), якими вони керуються в своїй професійній (керівницькій, педагогічній та науковій) діяльності, достатніх для задоволення професійних кваліфікаційних вимог, а також для забезпечення високого рівня професіоналізму.

Для більшої наглядності та глибшого розуміння сутності професійної етики магістрів технічних спеціальностей представимо це визначення у вигляді схеми.

Отже, проаналізована нами багатоплановість і багатофункціональність професійної діяльності магістрів технічних спеціальностей, розмаїття напрямів моральних відносин, пов'язаних із професійною діяльністю магістрів, а також висока ступінь відповідальності, яку несуть магістри технічних спеціальностей говорить про вагоме місце професійної етики магістрів технічних спеціальностей у їх професійній підготовці.

Рис. 2. Сутність професійної етики магістрів технічних спеціальностей
Джерело: розроблено автором.

Висновки. Магістри технічних спеціальностей – це фахівці в керівницькій, викладацькій та науковій сферах діяльності. Це говорить про необхідність володіння ними високим рівнем професіоналізму, що не обмежується знанням лише технічної галузі, а й потребує знань основ із професійної ділової етики. Звертаючись до різновиду компетенцій та компетентностей, якими повинні володіти магістри технічних спеціальностей під час професійної діяльності, ми визначили сутність професійної етики магістра технічних спеціальностей, виокремили основні види професійної етики, знання яких задовольняють основні компетентні вимоги до фахівців цього профілю, та зробили висновок щодо вагомості місця професійної етики в підготовці магістра технічних спеціальностей.

У подальших дослідженнях планується розглянути та запропонувати навчальні дисципліни, за допомогою яких можна забезпечити магістрів технічних спеціальностей необхідними знаннями та вміннями з професійної етики.

Список використаної літератури

1. Архипова М. Дослідницька компетентність майбутніх інженерів-педагогів / М. Архипова // Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Хмельницький, 22–24 жовтня 2009 р. – Хмельницький, 2009. – С. 144–148.
2. Благова О. В. Развитие организационно-управленческой компетентности педагога [Электронный ресурс] / О. В. Благова. – Режим доступа: <http://edusafe.conf.udsu.ru/report?node=1299427671>.
3. Головань М. С. Сутність та зміст поняття “дослідницька компетентність” / М. С. Головань, В. В. Яценко // Теорія та методика навчання фундаментальних дисциплін у вищій школі : зб. наук. праць. – Кривий Ріг : Видавничий відділ НМетАУ, 2012. – Вип. VII. – С. 55–62.
4. Дуднева Ю. Е. Компетентність керівника як основа формування його іміджу / Ю. Е. Дуднева // Вісник Харківського національного технічного університету сільськогосподарства. Економічні науки. – Харків : ХНТУСГ, 2012. – Вип. 125. – 340 с.
5. Зязюн І. А. Педагогіка добра: ідеали і реалії : наук.-метод. посіб. / І. А. Зязюн. – Київ : МАУП, 2000. – 312 с.
6. Любчак Н. М. Теоретичні аспекти визначення сутності дослідницької компетентності майбутнього вчителя / Н. М. Любчак // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. – 2013. – Вип. 39 (4). – С. 33–40.
7. Орлов А. А. Компетентностный подход в высшем профессиональном образовании / А. А. Орлов // Педагогика. – 2009. – № 2 – С. 107–116.
8. Пузанков Д. В. Двухступенчатая система подготовки специалистов / Д. В. Пузанков, И. Б. Федоров, В. Д. Шадриков // Высшее образование в России. – 2004. – № 2. – С. 3–11.
9. Федорченко С. А. Компетентностный подход при реализации программы подготовки управленческих кадров [Электронный ресурс] / С. А. Федорченко, Л. И. Чурина // Научные записки Новосибирского государственного университета экономики и управления : электронный журнал. – 2007. – № 4. – Режим доступа: http://old.nsaem.ru/Science/Publications/Science_notes/Last_issue/426.pdf.
10. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С. 55–61.

11. Шапалов В. Н. Формирование социально-личностной компетентности учащихся старших классов. / В. Н. Шапалов. – Тюмень : ТОГИРРО, 2003. – 43 с.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2017.

Гулина М. С. Место профессиональной этики в подготовке магистров технических специальностей

В статье приведен анализ особенностей профессиональной деятельности магистров технических специальностей. Проанализированы разновидности компетенций и компетентностей, которыми должны обладать магистры технических специальностей в ходе профессиональной деятельности. Определена сущность профессиональной этики магистра технических специальностей. Выделены основные виды профессиональной этики, знание которых удовлетворяют основные компетентные требования к специалистам этого профиля. Сделан вывод о значимости профессиональной этики в подготовке магистра технических специальностей.

Ключевые слова: профессиональная этика, магистры технических специальностей, компетенции магистров технических специальностей, компетентности магистров технических специальностей, профессиональная этика магистров технических специальностей.

Gulina M. Standing of Professional Ethics in Training of Technical Specialties Master

The article presents analysis of the characteristics of professional activity of technical specialties masters. It is noted that technical specialties masters – professionals in managerial, teaching and research fields. The necessity of mastering technical specialties masters knowledge of professional ethics, skills of business etiquette, the source of the increase of its professionalism in the multifaceted field of his professional activities.

To provide of technical specialties masters in professional activities meet the needs of the state in high-quality professionals, high-level professionals should direct the training of technical specialties masters in universities to develop knowledge of the past as in the technical field and knowledge of the fundamentals of professional ethics, business etiquette. Today this process is insufficient, existing training programs based primarily on the technical components that do not meet the full competence requirements that apply to such experts. In the works of researchers aimed at preparing students of Master, preparing of technical specialties masters in the university is no studied and not studied the issue of formation of professional ethics technical specialties masters.

The analysis of the kind of competence that technical specialties masters must have in the course of professional activities. The definition of professional ethics from the perspective of the author. Defines the essence of professional ethics technical specialties masters. Singled out the main types of professional ethics, knowledge of which satisfy the basic competence requirements for such experts. The conclusion about the importance of professional ethics in the preparation of technical specialties masters.

Key words: professional ethics, masters of technical specialties, competences of technical specialties masters, competence of technical specialties masters, professional ethics of technical specialties masters.